

ИЗКЛЮЧИТЕЛНОТО ПРЕСТЪПЛЕНИЕ И ИЗКЛЮЧИТЕЛНОТО НАКАЗАНИЕ: ГРАНИЦИ НА ЧОВЕЧНОСТТА В СЪВРЕМЕННИТЕ НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ СИСТЕМИ

Проектът „Изключителното престъпление и изключителното наказание: граници на човечността в съвременните наказателноправни системи“ се изпълнява за 2015 г. с финансовата подкрепа на Правната програма за Югоизточна Европа на Фондация „Конрад Аденауер“, но началото му е в индивидуални изследвания на членове на екипа от 2012 г. и те ще продължат без финансиране след края на финансираните дейности.

Проектът си поставя за цел да допринесе за капацитета на българската съдебна власт да прилага стандартите, свързани с правата на човека и върховенството на закона, като засили потенциала ѝ да реагира разумно и ефективно на изключително тежки престъпления и така да укрепи справедливостта и демокрацията в обществото и да установи най-добри практики в пространството на свобода, сигурност и правосъдие в ЕС.

За целта проектът се стреми да идентифицира и обясни криминогенни и виктимогенни фактори, доприносящи за изключително тежката престъпност след 1951 г. в България и да оцени степента на наказателна репресия и тенденциите в развитието ѝ в ЕС, като установи съдебните практики по разпознаване на изключително тежкото престъпление и налагането на изключително тежки наказания в поне 20 от държавите-членки на ЕС.

Проектът цели още да укрепи прилагането на най-добри съдебни практики по разпознаване на изключително тежкото престъпление и налагане на тежки и на изключителното наказание в България. По този начин той подкрепя общественото търсене на справедливо правосъдие, основано на познаване на социалния произход на изключително тежкото престъпление и на социалния ефект от налагането на тежки наказания. Проектът се стреми да подпомогне прилагането на нова система от наказания, която предстои да бъде въведена след приемането на нов НК.

За постигане на описаните цели проектът включва следните дейности:

1. Предварителни изследователски дейности, извършвани за първи път в историята на българското наказателно право:

1.1. Изчерпателно изследване на всички наказателни производства след 1951 г., завършили с налагане на най-тежкото наказание (приблизително 120) и всички производства след 1990^[1], в които съдът е наложил по-лека алтернатива (не по-малко от 90), както и анализ на контролна група от поне 20 дела след 1990, в които по сходни случаи съдът е наложил значително по-леки наказания. Анализите открояват и групата на около 15 дела на изключителни престъпления, извършени от жени. Изследванията включват подробен анализ на законодателството след 1951 г.^[2], на тълкувателната практика на върховните съдилища след 1950 г., подробен наказателноправен, криминологичен, психологичен и виктимологичен анализ на фактите по случаите, вкл. историята на извършителите преди престъплението и след осъждането им, профил на дееца и жертвата, анализ на съдебните подходи при индивидуализация на отговорността, въпроси на престъпността на жените, домашното насилие и серийната престъпност;

1.2. Подробно сравнителноправно изследване на националните законодателства на поне 20 държави-членки на ЕС, свързани с най-тежките наказания и анализ на относими случаи;

1.3. Подробен анализ на относимата практика на Европейския съд по правата на човека (около 20 случая);

По-конкретно изследванията се съсредоточават върху проблемите на - наказателноправното значение на възрастта, психичното здраве и други лични характеристики на дееца за избора на наказанието; правна характеристика на най-тежките наказания; граници на приложните полета на най-тежкото наказание и по-леките му алтернативи през различните исторически периоди; съдебни практики по определяне и налагане на по-благоприятния наказателен закон при избора на наказание; индивидуализация на отговорността в случаи на групова и организирана престъпност и множество престъпления; съдебни практики по определяне на наказанието в особени производства (чл. 58а от НК); тенденции в ЕС относно съдебния отговор на изключителната престъпност; съвместимост на националното законодателство със стандартите на ЕКПЧ и практиката на ЕСПЧ; профил на жертвите и виктимологични фактори; профил на дееца; видове изключителна престъпност, вкл. в контекста на домашното насилие, сексуалната престъпност, престъпността, насочена към деца, рецидивна изключителна престъпност, серийна престъпност, престъпност с извършител жена; прилогимост на психологични обяснителни одели към случаите, предмет на анализ; сравнение на съдебните практики от различните апелативни райони и др.

Изследванията се подчиняват на специално разработена методология.

2. Дейности по изграждане на капацитет:

Проектът предвижда провеждане на серия закрити обсъждания и семинари с представители на съдебната власт по избрани акценти от изследванията. За целта те се предшества от проучване на потребностите на аудиторията от гледище на теми за дискусия, методи на поднасяне на информацията, формати на провеждане и профил на лекторите. На тази основа се разработва методология за провеждане на събитията и провеждане на три пилотни обучително-дискусийни форума, целящи да

обхванат 60 наказателни съдии и 60 прокурора от 5-те апелативни района и 36 затворни служители от 12-те затвора.

3. Публични дейности:

- серия изследвания, публикувани в правни и научно-популярни списания и на сайта на ФРП и партньорите ѝ. Текстовете се предоставят на органите на съдебната власт директно;
- обсъждане на изследователските резултати на заключителна конференция с участие на всички заинтересовани страни;
- разработване на интернет-базирана база-данни на изследваните случаи, която позволява обществен достъп до всички аспекти на случаите, с изключение на данните, достъпът до които е ограничен от закон.

[1] През 1990 г. е наложен мораториум върху изпълнението на смъртното наказание до 1998 г., когато то е отменено окончателно.

[2] Влизане в сила на първия наказателен закон, който третира най-тежкото наказание (тогава смъртното) като временна и изключителна мярка.

26 Септември 2015